
FRÅN BIDRAG TILL HANDSLAG

En utvärdering av Malmö Stads föreningsstöd Spontan i Stan

Av Lovisa Broms & Johan R Norberg

Innehållsförteckning

1. SAMMANFATTNING	2
2. INLEDNING	3
OM UNGAS (O)JÄMLIKA MÖJLIGHET TILL FRITID OCH FÖRENINGSLIV	3
<i>Ett föreningsliv i förändring?</i>	3
<i>Om Malmö stad och jämställdhet på fritidens område</i>	4
FÖRENINGSSTÖDET SPONTAN I STAN	5
<i>Spontan i stan: villkor och bestämmelser</i>	5
<i>En stor mängd av varierade "spontanaktiviteter"</i>	6
3. EN KVALITATIV UTVÄRDERING AV SPONTAN I STAN	7
UTVÄRDERINGENS SYFTE OCH PROBLEMSTÄLLNING	7
4. UTVÄRDERINGENS UTFORMNING OCH GENOMFÖRANDE	8
INLÄSNING AV DOKUMENT OCH STATISTIK	8
ENKÄTER TILL FÖRENINGAR OCH DELTAGARE VIA ONLINETJÄNSTEN SURVEYMONKEY	8
WORKSHOP MED ERFARNA FÖRENINGAR	8
INTERVJUER MED FRITIDSFÖRVALTNINGENS PERSONAL	9
OM STUDIENS BIDRAG OCH BEGRÄNSNINGAR	9
5. VAD VISAR VÅR UTVÄRDERING?	10
DELTAGARNAS PERSPEKTIV PÅ SPONTAN I STAN	10
<i>Röster ur deltagarenkäten</i>	10
<i>Föreningarnas bild av deltagarna</i>	11
FÖRENINGARNAS PERSPEKTIV PÅ SPONTAN I STAN	12
<i>Varför arrangerar man spontanaktiviteter? Medlemsrekrytering eller socialt engagemang?</i>	12
<i>Har engagemanget förändrats över tid?</i>	13
<i>Föreningarna om bidragets styrkor och svagheter</i>	13
<i>Föreningarna om bidragets möjligheter och hot</i>	14
FRITIDSFÖRVALTNINGENS PERSPEKTIV PÅ SPONTAN I STAN.....	14
<i>Ett skifte i synen på bidraget?</i>	14
<i>Om föreningsliv, medlemskapets betydelse och framtidens föreningar</i>	14
<i>Vissa föreningar är starkt engagerade i Spontan i stan – andra vill inte vara med</i>	15
<i>Från projektaktivitet till ordinarie verksamhet</i>	16
<i>Fritidsförvaltningens syn på bidragets styrkor och svagheter</i>	16
<i>...och dess möjligheter och hot</i>	16
6. SAMMANFATTANDE ANALYS AV SPONTAN I STAN SOM BIDRAG	17
SPONTAN I STAN UTIFRÅN TRE PERSPEKTIV	17
SPONTAN I STAN ÄR ETT BIDRAG SOM ÄR LÄTT ATT IFRÅGASÄTTA.....	18
...MEN DET ÄR KANSKE PRECIS VAD MALMÖ STAD BEHÖVER?	18
NY INRIKTNING FÖR ETT OFÖRÄNDRAT BIDRAG?	20
FÖRSLAG TILL VIDARE KUNSKAPINHÄMTNING	21
BILAGA SWOT-ANALYSER	22
REFERENSER	24

1. Sammanfattning

Sedan 2013 har Malmö stad ett särskilt föreningsstöd benämnt Spontan i Stan. Bidraget är skapat med syfte att ge Malmös barn och ungdomar en möjlighet att vara med i spontanaktiviteter och att komma i kontakt med föreningslivet. Samtidigt ska bidraget ge föreningar i Malmö möjligheten att få nya medlemmar. Spontan i stan är populärt bidrag som uppmuntrar många av stadens föreningar att arrangera s.k. spontanaktiviteter bland unga. Däremot har det endast i begränsad utsträckning lett till nyrekrytering i föreningslivet. Mot denna bakgrund har Fritidsförvaltningen i Malmö gett i uppdrag till Malmö universitet att genomföra en kvalitativ utvärdering av bidraget. I denna rapport redovisas resultatet av detta arbete.

Utvärderingen har genomförts av Lovisa Broms och Johan R Norberg, verksamma på Institutionen Idrottsvetenskap, Fakulteten för Lärande och samhälle. Syftet med studien har varit att kvalitativt undersöka hur Spontan i stan uppfattas av deltagare, medverkande föreningar och av Malmö stad. Data har insamlats via elektroniska enkäter till utövare och föreningar, genom en workshop med föreningar samt genom intervjuer av tjänstemän på Fritidsförvaltningen. Materialinsamlingen skedde under perioden januari-februari 2019.

Utvärderingen visar att synen på Spontan i stan som bidragsform skiljer sig mellan deltagare, medverkande föreningar och ansvariga tjänstemän på Malmö stad. Deltagarna är generellt mycket nöjda över möjligheten att kunna delta i kostnadsfria drop-in-aktiviteter. De lockas av möjligheten att utvecklas och att få vara aktiva på fritiden samtidigt som de träffar nya vänner och har roligt. De uppskattar och känner trygghet i att de föreningsledda aktiviteterna inte ställer krav på prestation. Likaså uppskattas att man varken behöver anmäla sig eller betala för att delta. Många unga säger sig vara intresserade av att bli medlemmar i föreningen ifråga men det finns samtidigt en osäkerhet rörande kostnader och vad ett medlemskap innebär.

Föreningarna som deltagit i studien är övervägande positiva och glada över möjligheten att få ingå i bidragsansatsen Spontan i Stan. Deras engagemang handlar inte främst om att rekrytera nya medlemmar utan bottenar snarare i ett socialt ansvar för unga i det egna närområdet. Flera föreningar säger sig vilja utöka spontanaktiviteterna samt utbilda fler ledare. Bakom det positiva döljer sig dock en oro om vad som skulle ske om bidraget försvinner. Föreningarna säger sig vara beroende av det ekonomiska bidraget för att de ska kunna fortsätta ta ett socialt ansvar.

Utifrån Fritidsförvaltningens perspektiv har syftet med Spontan i Stan successivt blivit något annat än att främja medlemsrekrytering i Malmös föreningsliv. Trots detta är man positiv till bidragets förändring. Spontan i Stan har möjliggjort för barn och unga utan tidigare erfarenhet att medverka i föreningsledda aktiviteter. Man understryker vikten av att det är föreningar som ska bedriva spontanaktiviteter men man konstaterar samtidigt att det är en typ av verksamhet som ställer helt nya krav på föreningarna. Vissa föreningar har vilja och kapacitet att ta ett socialt ansvar, andra föreningar har det inte.

I rapportens avslutande del konstateras att det finns både principiella problem och potentiella konflikter med en bidragsform som Spontan i Stan, men att bidraget samtidigt fyller en viktig funktion för Malmö stad. För uppmuntrar lustfyllda och kostnadsfria aktiviteter för unga som inte redan är medlemmar i föreningslivet. Det uppmuntrar enkla och kravlösa aktiviteter och bidrar på så sätt till nytänkande i Malmös föreningsliv. Vidare uppmuntrar Spontan i Stan till samarbete mellan föreningsliv och Malmö stad i kampen mot olika samhällsutmaningar. Mot denna bakgrund är rekommendationen att bidraget behålls men dess syfte omformuleras så att bidraget utgår från ett deltagarperspektiv snarare än ett föreningsperspektiv samt att bidraget karakteriseras som ett partnerskap med föreningslivet snarare än ett stöd till föreningsliv.

2. Inledning

Om ungas (o)jämlika möjlighet till fritid och föreningsliv

Under senare år har en strid ström av forskarrapporter visat att ungas idrotts- och fritidsvanor är socialt skiktade – att deras förutsättningar och möjligheter till en meningsfull fritid påverkas av faktorer som familjens ekonomi och utbildningsnivå, boendemiljö, härkomst etc. Som exempel visar en studie från *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* (MUCF) att unga i lågstatusområden i mindre utsträckning än andra ungdomar är aktiva i kommunala musik- och kulturskolor samt i föreningslivet – och detta trots att de i stor utsträckning säger sig vilja delta.¹

När det gäller ungas deltagande i idrottsrörelsen visar studier från *Centrum för idrottsforskning* (CIF) att aktivitetsnivåerna varierar stort mellan olika kommuner – och att skillnaderna följer tydliga socioekonomiska mönster. Högst aktivitetsnivåer återfinns i medelstora och socioekonomiskt välmående städer och förortskommuner, särskilt i Stockholms- och Skåne-regionen. Lägst nivåer återfinns på motsvarande sätt i små kommuner huvudsakligen belägna i landsbygd eller glesbygd. I en samlad bedömning konstateras därför följande:

Den överordnade empiriska tendensen är följaktligen att idrottens tillgänglighet samvarierar med människors socioekonomiska position. Det innebär att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med endast gymnasieutbildning. Barn med sammanboende föräldrar idrottar mer än barn till ensamstående. Likaså idrottar barn i storstäder och förortskommuner mer än barn boende på landsbygden. I fråga om etnicitet är indikationen att unga med utländsk bakgrund idrottar i mindre utsträckning än unga med svensk bakgrund.²

Malmö är inget undantag ifråga socioekonomisk ojämlikhet på fritidens område. I en omfattande kartläggning av högstadiumungdomars fritids- och kulturvanor i Malmö, visar forskargruppen *Ung livsstil* att Malmö har en hög andel unga tillhörande lägre socioekonomiska grupper samt även hög andel unga med utländsk bakgrund. Vidare framkommer att unga med låg social position i liten utsträckning är aktiva i föreningsliv och i idrottsverksamhet samt att de inte heller tar del av stadens fritidsutbud i lika stor utsträckning som ungdomar med högre social position. Unga malmöbor med utländsk bakgrund är dessutom mindre fysiskt aktiva än de med svensk bakgrund, detta gäller särskilt flickor. Vidare uppger flickor i Malmö att de har sämre hälsa och lägre livskvalitet jämfört med genomsnittet av unga i de sammanlagt 17 kommuner som forskargruppen studerat.³ Resultatet från *Ung livsstil* bekräftar de generella sociodemografiska mönster som framkom redan i Malmökommissionens arbete: att Malmö är en stad med stora klyftor mellan samhällsgrupper vilket leder till ojämlikhet i allt från hälsa, till arbete och fritid.⁴

Ett föreningsliv i förändring?

En majoritet av barn och ungdomar i Sverige är medlemmar i åtminstone en idrottsförening före vuxen ålder. Samtidigt visar studier, enligt resonemanget ovan, att vissa ungdomsgrupper känner sig

¹ MUCF 2015, *Sammanfattning av Fokus 14. Ungas fritid och organisering*, s. 8–9.

² Norberg, Johan R, 2018, *Statens stöd till idrotten, Uppföljning 2017*, Stockholm: Centrum för idrottsforskning, s. 74.

³ Ulf Blomdahl, Stig Eloffsson, Karolina Bergmark & Linda Lengheden, 2017, *Ung livsstil Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet*.

⁴ Stigendahl, Mikael & Per-Olof Östergren (red), 2013, *Malmöns väg mot en hållbar framtid: hälsa, välfärd och rättvisa*. Malmö: Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö.

mer hemma i föreningslivet andra. Detta har flera förklaringar. Deltagande påverkas givetvis av strukturella faktorer som genus, socioekonomi och etnicitet.⁵ Till detta kommer förändrade attityder och intressen hos unga, ökad konkurrens av alternativa fritidsaktiviteter samt en kommersialiserings- och professionaliseringsprocess inom idrotten som höjt kostnaderna för att delta i föreningsidrottens verksamhet. Den sammantagna effekten är att idrottsrörelsen sedan 2008 sett en nedgång bland unga deltagare. I ett första skede var det främst äldre ungdomar som lämnade verksamheten och särskilt flickor. Aktuella mätningar visar emellertid en aktivitetsminskning bland yngre medlemmar, särskilt gruppen pojkar i åldern 7–13 år.⁶

Idrottsrörelsen har själv identifierat flera utmaningar och även påbörjat ett omfattande strategiarbete benämnt Strategi 2025. ett av målen är att lokala idrottsföreningar ska bli ännu bättre på att fånga människors engagemang på ett sätt som gör att fler upptäcker hur givande det är att idrotta. Genom strategi 2025 uppmanar idrottsrörelsen till förändring och påpekar att framtidens idrott ska vara nyfiken och inspireras av förändringar som sker i samhället. Den moderna idrottsföreningen ska vara välkomnande för alla, oavsett bakgrund, ålder, kön eller andra förutsättningar. Budskapet är att den aktuella minskningen i barn- och ungdomsidrotten inte enbart kan kopplas till stora globala trender som urbanisering, digitalisering, individualisering etc. Den beror även på att idrottsrörelsen inte har förändrats i takt med tiden.⁷

Det är en idrottspolitiskt angelägen uppgift att förstå hur idrotts- och föreningslivet möter och anpassar sig till pågående och framtida trender i samhället. Endast på så sätt kan vi förstå de mekanismer som gör att vissa ungdomsgrupper inte har möjlighet att idrotta eller väljer bort föreningsidrotten. Därtill är det en förutsättning för att främja jämlikhet inom idrotten, det vill säga målet att människor har lika möjlighet att utöva idrott, oavsett faktorer som socioekonomi, etnicitet och kön.

Om Malmö stad och jämställdhet på fritidens område

I den offentliga välfärdspolitiken är jämlikhet och jämställdhet självklara värden på alla områden i samhället. Ett grundläggande mål i Malmö stads fritidspolitik är följaktligen att alla medborgare ska ha lika möjlighet till en meningsfull fritid och att vara engagerade i föreningsliv på lika villkor. Detta är även fastslaget av kommunfullmäktige i målformuleringar som att fritidsnämnden ska utveckla "en socialt hållbar fritidssektor där alla kan vara och känna sig inkluderade" samt skapa "möjligheter för att alla barn och unga ska kunna aktivera sig på sin fritid oavsett ekonomiska förutsättningar."⁸

I denna rapport riktas blicken till en av Malmö stads insatser för att främja jämlika fritidsvillkor för unga. Mer konkret studeras föreningsbidraget *Spontan i stan*. Bidraget är speciellt såtillvida att det utdelas till föreningar men med ambitionen att nå och aktivera unga som står utanför föreningslivet.

⁵ Ulf Blomdahl, Stig Elofsson, Karolina Bergmark, Linda Lengheden & Magnus Åkesson, 2019, *Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten? En studie om socioekonomisk bakgrund och barns och ungdomars deltagande i idrottsförening*. Ung livsstil rapport nr 24.

⁶ Norberg, Johan R, 2019, *Statens stöd till idrotten, Uppföljning 2018*, Stockholm: Centrum för idrottsforskning.

⁷ <https://www.strategi2025.se>.

⁸ Malmö stad, 2018, *Fritidsnämnden. Årsanalys 2018*, s. 5.

Föreningsstödet Spontan i Stan

Malmö stads föreningsstöd *Spontan i Stan* inrättades 2013. Målet för bidraget är formulerat på följande sätt:

Bidraget ska ge Malmös barn och ungdomar en möjlighet att vara med i spontanaktiviteter och komma i kontakt med föreningslivet. Samtidigt ger det föreningar i Malmö möjligheten att få nya medlemmar.⁹

Bidraget har således skapats för att uppnå två parallella mål. Det första målet är att uppmuntra en meningsfull fritid för unga som idag inte är aktiva i föreningslivet. Detta ska åstadkommas genom att föreningar ges bidrag för att arrangera s.k. *spontanaktiviteter* för unga, det vill säga aktiviteter som är kostnadsfria, som inte ställer krav på medlemskap och där de unga själva kan välja sin ambitionsnivå.

Det andra syftet är att stärka det lokala föreningslivet. Tanken här är att föreningar genom dessa spontanaktiviteter ska få en chans att visa upp sig, nå ut till nya ungdomsgrupper och därigenom kunna rekrytera nya medlemmar.

Bidraget är i princip öppet att söka för alla föreningar i Malmö. Samtidigt finns det en formulering i stödformens riktlinjer om att prioritet ska ges "för insatser riktade mot grupper och områden, i enlighet med fritidsnämndens mål och åtaganden". Budskapet är att bidraget är generellt, men att det i första hand är tänkt att stärka ungas fritid och föreningsliv i socialt utsatta områden och där föreningslivet är svagt. Ur det perspektivet är bidraget skapat med ambition att möta den sociodemografiska ojämlikhet som råder i Malmö i frågor kopplade till ungas fritids- och föreningsliv.

Spontan i stan: villkor och bestämmelser

Enligt bidragsformens villkor och bestämmelser, kan medel beviljas för kostnadsfria och organiserade spontanaktiviteter som arrangeras utanför schemalagd skoltid. Bidragets syfte att stärka det ordinarie föreningslivet är tydligt markerat. Ett uttalat villkor för verksamheten är nämligen att medverkande föreningar använder "fritidsförvaltningens marknadsföringsmaterial för att marknadsföra sina aktiviteter". Därtill beviljas bidrag endast till "riktiga" föreningar, det vill säga föreningar som bedriver ordinarie verksamhet för medlemmar vid sidan av Spontan i stan-aktiviteter. Detta kriterium är skapat för inte uppmuntra mer ad hoc-artade föreningar vars enda syfte är att bedriva bidragsfinansierade spontanaktiviteter bland unga.

Av bidragsbestämmelserna framkommer vidare att bidragets storlek bestäms av aktiviteternas omfattning och behov samt att även geografisk spridning och variation i aktivitetsutbudet vägs in i Fritidsförvaltningen bedömning. Insatser för flickor och jämställdhet prioriteras, likaså insatser "kopplade till förvaltningsövergripande insatser inom Malmö stad". Därtill är det viktigt att spontanaktiviteterna tydligt avgränsas från föreningarnas övriga verksamhet. Det är exempelvis inte tillåtet för föreningar att villkora deltagande i en spontanaktivitet med ett medlemskap i föreningen. Vidare är det inte tillåtet att bedriva spontanaktivitet tillsammans med den övriga föreningsverksamheten. Spontanaktiviteterna får inte heller vara av religiös karaktär eller kopplade till utbildning (exempelvis läsläsning). Aktiviteter får inte heller anordnas under skolloven. Slutligen får bidraget inte användas för att finansiera exempelvis mat, dryck, marknadsföring eller kostnader för inträde till arrangemang.

⁹ För bidragets mål och bestämmelser, se informationsbroschyren *Fritidsnämndens föreningsstöd 2019*, s. 15–16.
https://malmo.se/download/18.1d78cdc3167bce2fb363582f/1549550523460/Foreningsstod_Niv%C3%A5_2_2019_webb.pdf

Föreningsavdelningen på Fritidsförvaltningen administrerar och samordnar bidraget, beslutar om medelstilleddning samt följer upp hur föreningar nyttjar sina bidrag. Vidare svarar Föreningsavdelningen för olika former av informations- och marknadsföringsinsatser, såsom att sprida information om vilka spontanaktiviteter som dagligen erbjuds av Malmös föreningar via sociala medier och hemsidan/webbapplikationen "Kul i Malmö". De föreningar som beviljas stöd är ålagda att redovisa hur medlen använts terminsvis och senast 30 dagar efter avslutad satsning.

En stor mängd av varierade "spontanaktiviteter"

Spontan i Stan är en bidragsform som engagerar många och vitt skilda föreningar. Detta sätter även spår i det brokiga utbud av spontanaktiviteter som arrangeras. Bland de insatser som beviljades medel 2018 ingick alltifrån dans och skapande verkstad till teater, matlagning och schackspel. Merparten av aktiviteter handlade emellertid om olika former av idrott: från stora och populära idrotter som fotboll, ridning och kampsport till moderna och urbana idrotter som parkour och skateboard. Den enskilt största verksamheten 2018 var nattfotboll, det vill säga enkla fotbollscuper som arrangeras av föreningar på kvällar och helger i syfte att aktivera unga i socialt utsatta områden.

Bidragets mål och konstruktion har inte förändrats sedan 2013. Budget och antalet medverkande föreningar har däremot ökat betydligt. År 2013 beviljades sammanlagt 12 föreningar bidrag för spontan i stan-aktiviteter. År 2018 arrangerades över 50 aktiviteter av sammanlagt 41 föreningar. Budgetmässigt har bidraget ökat från initialt 380 000 kronor år 2013 till 2 200 000 kronor år 2018 (totalt utbetalades 1 841 000 kronor).

Fritidsförvaltningens statistik rörande bidragsformen Spontan i Stan baseras på antalet föreningar, aktiviteter samt deltagare. Uppgifter för åren 2017–2018 visar följande:

Spontan i Stan	Antal 2017	Procent (%)	Antal 2018	Procent (%)
Totalt deltagartillfällen flickor:	12080	35	11515	34
Totalt deltagartillfällen pojkar:	22834	65	22428	66
Totalt:	34914	100	33943	100
Nattfotboll				
Antal deltagartillfällen flickor:	177	2	314	3
Antal deltagartillfällen pojkar:	8644	98	9351	97
Totalt:	8821	100	9665	100
SpIS exklusive nattfotboll:				
Deltagartillfällen flickor:	11903	46	11201	46
Deltagartillfällen pojkar:	14190	54	13077	54
Totalt utan nattfotboll:	26093	100	24278	100

Tabell 1 visar att bidragsformen Spontan i stan genererat cirka 34 000 – 35 000 deltagartillfällen 2017 och 2018, det vill säga unika deltagare som medverkat i en organiserad spontanaktivitet. Vidare framkommer att aktiviteterna dominerades av pojkar: av det totala antalet deltagartillfällen svarade pojkar för två tredjedelar, medan flickor svarade för en tredjedel. Bidragande till den könsmissiga obalansen är aktivitetsformen Nattfotboll som är omfattande och nästan uteslutande engagerar pojkar. När nattfotboll exkluderas ur statistiken blir resultatet att resterande aktiviteter hade en förhållandevis jämn könsfördelning både 2017 och 2018: 46 procent flickor och 54 procent pojkar.

Enligt fritidsförvaltningens bedömning rekryterades cirka 350 barn och unga till föreningslivet 2018 genom en Spontan i stan-aktivitet.

3. En kvalitativ utvärdering av *Spontan i stan*

Utvärderingens syfte och problemställning

Spontan i stan har under sin femåriga existens utvecklats till ett relativt stort och permanent inslag i Malmö stads bidragssystem riktat till det lokala föreningslivet. Bidraget kan i flera avseenden betraktas som en framgång. Det har uppmuntrat en stor mängd föreningar att regelbundet bedriva spontanaktiviteter – och dessa aktiviteter har i sin tur fått många unga deltagare. Men bidraget är också problematiskt såtillvida att de spontanaktiviteter som föreningar bedriver endast i begränsad omfattning verkar leda till nyrekrytering. Detta reser ett antal följdfrågor. Varför blir inte fler medlemmar? Hur tänker de unga som deltar i spontanaktiviteterna? Och hur tänker föreningarna? Varför fortsätter de att bedriva spontanaktiviteter om det inte ger nya medlemmar? Finns det andra värden med bidraget? Och vad anser förvaltningen om bidragets bristande måluppfyllelse? Bör bidraget förändras eller ersättas med andra strategier för att stärka nyrekryteringen till Malmös föreningsliv? Eller är det snarare syftet med bidraget som bör omprövas? Kort sagt: hur kan vi egentligen förstå Spontan i stan som bidragsform?

I november 2018 tog Fritidsförvaltningen kontakt med Institutionen för idrottsvetenskap, Malmö universitet, med en förfrågan om att genomföra en kvalitativ utvärdering av bidragsformen Spontan i Stan. Det bakomliggande problemet har beskrivits ovan: Spontan i stan har sedan 2013 utvecklats till ett permanent och uppskattat bidrag hos Malmös föreningar – men dess uttalade mål att stärka föreningslivet verkar inte uppfyllas. Den bristande måluppfyllelsen motiverar en översyn av bidragets mål, utformning och effekter. Som ett första led i en sådan översyn önskades en kvalitativ utvärdering av hur Spontan i stan uppfattas av deltagare, föreningar och de tjänstemän på fritidsförvaltningen som ansvarar för bidraget.

Det ska tilläggas att fritidsförvaltningen redan 2016 genomförde en egen utvärdering av Spontan i stan baserat medverkande förenings inrapporterade redovisningar.¹⁰ I den utredningen ingick även en enkät som besvarats av 47 föreningar. Denna utvärdering var främst av kvantitativ karaktär. Vad som nu efterfrågades var en kompletterande kvalitativ studie av hur bidragsformen uppfattas av inblandade parter.

Efter viss diskussion formulerades ett uppdraget till Malmö universitet att ”genomföra en studie som ska ligga till grund för utveckling av fritidsförvaltningens stöd för att få fler barn och ungdomar aktiva på fritiden med fokus på de som inte deltar i det utbud som idag erbjuds (jmf ung livsstil studie).” I uppdraget ingick att analysera bidragets syfte, innehåll och resultat samt ta in synpunkter på bidraget från föreningar, ungdomar som deltar på SPIS-aktivitet samt från personal och beslutsfattare på fritidsförvaltningen. Resultatet skulle redovisas i en rapport som även skulle innehålla förslag till vidare kunskapsinhämtning.

I denna rapport redovisas resultatet av vår utvärdering. Det övergripande syftet med undersökningen har varit att kvalitativt utvärdera hur bidragsformen Spontan i Stan uppfattas av deltagare, medverkande föreningar och av Malmö stad.

¹⁰ Malmö Fritidsförvaltning, 2016, *Rapport Spontan i stan*.

Följande frågeställningar har styrvt vårt arbete:

1. Hur kan vi förstå bidraget utifrån dess mål och konstruktion? Och hur väl överensstämmer bidragets formella struktur med den reella verklighet som beskrivs av deltagare, medverkande föreningar och ansvariga tjänstemän på Malmö stad?
2. Vilka motiv och drivkrafter styr de unga som väljer att delta i spontanaktiviteter? Vad anser de vara bra respektive mindre med verksamheten? Och hur tänker de kring att bli medlemmar i den ansvariga föreningen?
3. Vilka motiv och drivkrafter styr de föreningar som anordnar spontanaktiviteter – och vilka är deras erfarenheter av bidraget?
4. Hur tänker ansvariga tjänstemän på Fritidsförvaltningen angående bidragets styrkor och svagheter? Vad vill de åstadkomma med bidraget? Är det bidragets konstruktion eller dess utformning som bör förändras?

4. Utvärderingens utformning och genomförande

Underlaget till denna rapport är insamlat i flera steg.

Inläsning av dokument och statistik.

I en första fas gick vi igenom skriftlig information med koppling till Spontan i stan däribland bidragsregler, dokumentation över medverkande föreningar 2018, statistik av SPIS 2017–2018. Värdefull information hämtades även från fritidsförvaltningens tidigare utvärdering, Rapport Spontan i Stan 2016 samt hemsidorna kulimalmo.se och malmo.se.

Enkäter till föreningar och deltagare via onlinetjänsten SurveyMonkey

I fas två riktades intresset föreningars och deltagares perspektiv på Spontan i stan. Inledningsvis användes onlinetjänsten SurveyMonkey för att skapa en kvalitativ enkät som därefter skickades ut till samtliga 28 föreningar som beviljats bidrag hösten 2018. Enkäten var tillgänglig elektroniskt under perioden 4 januari-23 januari 2019 och besvarades av totalt 14 föreningar. Enkäten bestod av 11 frågor vilka på olika sätt berör föreningarnas uppfattningar om och erfarenheter av Spontan i Stan.

Parallellt utformades även en enkät till deltagare i spontanaktiviteter. Även denna utformades i onlinetjänsten SurveyMonkey och spreds till deltagare genom bistånd av fritidsförvaltningen och medverkande föreningar. Enkäten var tillgänglig elektroniskt under perioden 11 januari-14 februari 2019 och besvarades av totalt 43 deltagare. Enkäten bestod av 9 frågor vilka på olika sätt berör deltagarnas uppfattningar om och erfarenheter av Spontan i Stan.

Workshop med erfarna föreningar

För att fördjupa förståelsen och analysera medverkande föreningars uppfattningar om och erfarenheter av Spontan i Stan arrangerades en workshop (20190124). Workshopen hölls på kvällstid i Fritidsförvaltningens lokaler och var riktad till föreningar med lång erfarenhet av bidragsansökan.

Följande föreningar deltog:

Malmö Civila Ryttarförening
Toigye Taekwondo klubb
Tjejer i Förening
FC Rosengård
Malmö Kappsimmingsklubb

Kristineberg schackklubb
Föreningen Bryggeriet
Malmö Roller Derby-Crime City Rollers
Malmö AmatörteaterForum

På workshopen redogjorde de närvarande idrottsledarna för syftet med deras förenings spontanaktiviteter. En viktig frågeställning var även om syftet med deras engagemang förändrats över tid. Vidare diskuterades vilken typ av aktiviteter de erbjuder samt vilka som deltar på aktiviteterna. Tillsammans genomförde de även en s.k. SWOT-analys om Spontan i Stan ur ett föreningsperspektiv.

Intervjuer med Fritidsförvaltningens personal

I utvärderings tredje fas genomfördes intervjuer med tjänstemän på Malmö fritidsförvaltning. Intervjuerna var semistrukturerade och kvalitativa, och kan enklast beskrivas som öppna samtal kring ett antal i förväg definierade teman. Först intervjuades Malin Eggertz Forsmark, chef för Föreningsavdelningen. Därefter intervjuades Anna Jönsson och Michaela Ismaili, de tjänstemän på Föreningsavdelningen som är mest insatta i Spontan i stan. Intervjun med Eggertz Forsmark dokumenterades genom anteckningar. Den andra intervjun spelades in och transkriberades. I samband med intervjun med Jönsson och Ismaili ombads de två tjänstemännen att även göra en egen SWOT-analys, motsvarande den som föreningarna genomförde på workshopen. Denna analys insändes till oss via mejl i efterhand.

Enligt avtalet med Malmö fritidsförvaltning skulle även intervju genomföras med Fritidsnämndens ordförande. Eftersom Fritidsnämnden fick en ny ordförande under tiden för vår utvärdering beslutade vi emellertid att någon intervju inte skulle genomföras. Detta beslut togs i dialog med Fritidsförvaltningens personal.

Om studiens bidrag och begränsningar

Det finns skäl att tydliggöra vilken typ av resultat som vår utvärdering kan leverera. Ofta handlar utvärderingar om att bedöma i vilken utsträckning effekterna av en specifik insats – i detta fall ett föreningsbidrag – överensstämmer med insatsens formulerade mål. Detta är inte syftet med denna utvärdering. När det gäller måluppfyllelse så fanns ett svar redan i uppdragets utgångspunkt: att Spontan i stan endast i begränsad omfattning leder till nyrekrytering av unga till föreningslivet är väl känt. En andra och mer ambitiös variant hade varit att försöka bedöma bidragets mer långtgående samhällseffekter, exempelvis i form av minskad ojämlikhet i ungas idrotts- och fritidsliv i Malmö. Detta är emellertid en fråga som kräver en betydligt större undersökning än vad som varit möjligt i detta tidsbegränsade uppdrag. Denna studie är således inte en utvärdering av bidragets effekter – utan av hur bidraget uppfattas av de som berörs; deltagare, föreningar och tjänstemän på fritidsförvaltningen. Vårt bidrag är att ge en fördjupad förståelse av Spontan i stan – vilket i sin tur kan skapa förutsättningar för fritidsförvaltningen att bedöma om och i så fall på vilka sätt som bidragsformen kan reformeras.

5. Vad visar vår utvärdering?

I denna del av rapporten redovisar vi resultatet av våra enkäter, intervjuer och möten med föreningar, deltagare och företrädare för Malmö stad.

Deltagarnas perspektiv på Spontan i Stan

Röster ur deltagarenkäten

43 personer svarade på enkäten riktad mot deltagare i Spontan i Stan aktiviteter. Av etik- och integritetsskäl bad vi inte att de svarande att på något sätt skulle beskriva sig själva. Vi kan därmed inte säga något om deltagarnas ålder, kön, bakgrund eller social position. Eftersom enkäten spreds via föreningar och besvarades elektroniskt kan vi inte heller garantera att det i varje enskilt fall var deltagarna själva som svarade. Tvärtom finns det tydliga indikationer på att det i vissa fall har varit en vuxen anhörig som besvarat enkäten. Alla dessa reservationer är viktiga att poängtera. Detta gör emellertid inte materialet ointressant. Samtliga enkätsvar ger kvalitativa bilder av Spontan i stan. De bidrar till ökad kunskap och förståelse ur deltagarnas perspektiv. Enkäten bestod av nio frågor som undersöker hur deltagarna ser på Spontan i Stan, varför de valt att medverka på aktiviteten och huruvida de skulle kunna tänka sig att bli medlem i föreningen i fråga.

En majoritet av de svarande uppgav att de medverkat på Spontan i Stan-aktiviteter vid flera tillfällen. Ungefär en tredjedel sade sig delta för första gången vid svarstillfället. På frågan om varför de valt att delta framkom att sociala dimensioner var viktigt. Inte sällan förklarades deltagandet av att man följt med en kompis som varit på aktiviteten tidigare. Ett antal respondenter sade sig vara nyinflyttade i Malmö och att de genom föreningarnas drop-in aktiviteter såg en möjlighet att träffa nya vänner. Att verksamheten dessutom var gratis utgjorde en ytterligare lockelse.

Ett belysande exempel på en framgångsstrategi för att nå nya grupper är *Kristineberg schackklubb* som tillgängliggjort sin verksamhet genom att helt sonika spela schack runt om i Malmö. Så här beskriver två av deltagarna mötet med schack:

”Besökte biblioteket i Husie, visste inte att det fanns schack och blev glad över det” (Respondent, deltagarenkät).

”Vi var och handlade på Jägersro Center och då såg vi att det fanns schack där” (Respondent, deltagarenkät).

För svarande som hade deltagit på en ridklubbs aktiviteter utgjorde själva hästarna den stora lockelsen, det vill säga möjligheten att få komma nära hästar utan att det kostar något.

Deltagarna fick även svara på frågan om vad de fått ut av spontanaktiviteterna. Här framgår framförallt att de uppfattat aktiviteterna som roliga i sig samt att det är lustfyllt att prova på nya saker i en trygg social kontext. Just vikten av att känna sig trygg och att få lov att vara nybörjare framstår som viktigt. Vidare menade några deltagare att de utvecklat sina egna sociala förmågor genom att vara med på föreningarnas drop-in aktiviteter. Kan det vara så att de kravlösa och spontana i drop-in aktiviteterna skapar ett mer inkluderande och öppet klimat? Så här uttrycker två av deltagarna det:

”Lärt mig lite skejt utan att känna mig i vägen eftersom det är ok att vara nybörjare” (respondent, deltagarenkät).

”För att ha det roligt med andra och jag blev en mer social person” (respondent, deltagarenkät)

Flera av de svarande tillade att de genom att vara med på spontanaktiviteterna blivit mer aktiva på sin fritid och att de även lärt sig mycket. Personlig utveckling verkar således vara en positiv effekt av att vara med på Spontan i Stan-aktiviteter. En ytterligare lockelse är möjligheten att prova på nya saker utan att behöva binda sig. Just det spontana i drop-in aktiviteterna är följaktligen positivt enligt deltagarna själva.

Många sade sig inte se något negativt eller några svagheter med Spontan i Stan. Andra efterlyste bättre tider för aktiviteterna, att det exempelvis inte var optimalt att arrangera aktiviteter på fredagar kl. 20.00-21.00 Det framgår även att ledarnas roll var viktig för deltagarna. En bra ledare kan göra verksamheten rolig och få deltagarna att vilja fortsätta medan en mindre kompetent eller oengagerad ledare kan ge motsatt effekt. I något fall riktades även kritik mot en förenings lokaler. Några beklagade att de inte fick delta fler dagar i veckan. Två respondenter uttrycker sin feedback så här:

”Tiderna, och platsen. Jag fick träna i ett litet plats med inga fönster och det var svårt att kunna springa runt” (respondent, deltagarenkät).

”Att det bara fanns en 1 gång i veckan, hade varit bättre med 2 eller 3” (respondent, deltagarenkät).

Nästan alla – 40 av 43 respondenter – sade sig vilja delta på fler Spontan i Stan aktiviteter och 25 svarade dessutom ”ja” på frågan om de skulle vilja bli medlemmar i föreningen. En respondent var inte intresserad av medlemskap medan 17 svarade ”kanske”. Det framgår av svaren att många är osäkra på vad det egentligen innebär att vara medlem, vad som krävs och vad det kostar. Några sade sig inte ha råd att bli medlemmar men att de gärna ville fortsätta att vara med på aktiviteterna.

”Jag har inte pengar” (respondent, deltagarenkät).

”Vet inte vad det innebär att bli medlem” (respondent, deltagarenkät).

”Beror på vad det kostar” (respondent, deltagarenkät).

Föreningarnas bild av deltagarna

Under workshopen fick även föreningarnas representanter möjlighet att beskriva spontanaktiviteternas deltagare. Någon homogen grupper verkar det inte vara fråga om. Det finns föreningar som bedriver spontanaktiviteter i socialt utsatta områden – medan andra har aktiviteter i andra delar av Malmö. Det finns föreningar som riktat in sig på verksamheter för tjejer – men det finns även aktiviteter (exempelvis nattfotboll) som framförallt lockar pojkar. Inte ens ålder verkar vara en gemensam nämnare. Tvärtom berättade flera föreningar att deras spontanaktiviteter lockar blandade åldersgrupper och ibland även hela familjer.

Föreningarnas ledare fick även utrymme att resonera kring varför de tror att deltagarna väljer att komma på deras spontanaktiviteter. De svarade att drop-in aktiviteterna väcker nyfikenhet hos barn och ungdomar. Därtill ansåg ledarna de aktiviteter de erbjuder är trygga eftersom det är just föreningar arrangerar verksamheten. Flera tillade även att deltagarna lockas av att föreningarnas aktivitet erbjuder en gemenskap som är svår att hitta på annat sätt. Slutligen är även tillgängligheten viktig: spontanaktiviteter är gratis, roliga och enkla!

”Nyfikenhet, de vill testa på något nytt, få träffa nya kompisar, få en trevlig upplevelse och de vill få vara med utan att det kostar något”. (Deltagare under workshopen).

”Det är gratis och en kul aktivitet utan en massa strul (föranmälan, krav osv.)”. (Deltagare under workshopen).

Föreningarnas perspektiv på Spontan i Stan

Varför arrangerar man spontanaktiviteter? Medlemsrekrytering eller socialt engagemang?

Både i enkäten och på vår workshop har vi undersökt hur föreningarna resonerar kring syftet med deras medverkan i Spontan i stan. Föga förvånande varierade svaret beroende på vilken typ av förening som tillfrågades. Något som dock är tydligt är att medlemsrekrytering sällan är det främsta skälet. Det var snarare mjuka värden som föreningarna förde fram. För en av föreningarna var syftet kristallklart: att ge tjejer som normalt inte har möjlighet eller lust att träna en chans att utöva idrott i en form där de kan känna sig trygga. En ridförening menade på motsvarande sätt att de är med i bidragssatsningen för att ge barn och ungdomar utan tidigare erfarenhet av ridning möjlighet att komma i kontakt med hästar. Nattfotbollen genomförs för att ge ungdomar något att göra under kvälls- och nattetid. Många av föreningarna underströk det positiva i att kunna erbjuda gratis prova-på aktiviteter. Den sociala aspekten var också viktig. Genom drop-in aktiviteter menade föreningsledarna att de kan ge deltagarna en trygg social kontext som i vissa fall blir en positiv aktivitet för hela familjer.

Inte sällan motiverade föreningarna även sitt engagemang i form av ett socialt ansvar. Detta var särskilt tydligt i aktiviteter riktade till specifika grupper, såsom till nyanlända, eller där insatserna motiverades som strategier för att minska social oro i Malmö. Ett exempel var en företrädare för Malmö City FC, som menade att klubben genom Spontan i stan kan erbjuda en plattform för ungdomar "i riskzonen för kriminalitet men med ett idrottsintresse". Ur detta perspektiv handlade deras spontanaktiviteter om att "öppna upp för nya umgängeskretsar" och att fånga upp unga i ett tidigt skede.

Även på vår workshop framhölls att Spontan i stan bidrog till att "skapa trygghet i området" eller att det var angeläget att nå unga som inte redan hade en aktiv fritid. En projektledare för organisationen *Tjejer i förening* betonade vikten av att få unga att pröva på olika saker för att därigenom "få igång dagens barn i samhället och så att de fattar ett intresse för något".

Den sociala dimensionen är inte bara tydlig i förhållandet mellan förening och deltagare. Som exempel påpekade en representant från *Somaliska Freds- och Skiljedomsföreningen* att de vill skapa aktiviteter för barn och unga i Rosengård och samtidigt ge den egna föreningens unga ledare en chans att utvecklas. På så sätt kan Spontan i stan indirekt stärka föreningen även om bidraget inte leder till rekryteringen av nya medlemmar.

Men visst finns det även föreningar som understryker att de hoppas kunna rekrytera nya medlemmar. Detta gäller inte minst om klubbens verksamhet är liten eller förhållandevis okänd. Spontan i stan kan således vara ett bra sätt att sprida kunskap om den verksamhet man bedriver, att få unga att pröva på och förhoppningsvis även bli intresserade. I detta avseende kan bidraget skapa möjlighet för små föreningar att bredda sin verksamhet och sitt rekryteringsunderlag.

"Framförallt att få fler att upptäcka vår lilla sport. Vi använder även det som ett rekryteringsstillfälle för att göra vår förening bredare och större." (deltagare under workshopen).

Sammantaget understryker de flesta föreningar att Spontan i Stan är en viktig del i deras verksamhet. Alla 14 föreningar som besvarade vår enkät säger sig önska fortsätta att genomföra spontanaktiviteter. Bidragssatsningen har dessutom gett dem möjlighet att ta ett ökat socialt ansvar. Genom det ekonomiska stödet har de möjlighet att ge barn och ungdomar chans att komma i kontakt med föreningsliv. De menar att de organiserade spontanaktiviteterna ger barn och ungdomar nya möjligheter och en ny social kontext. Två av föreningarna beskriver betydelsen av spontan i stan såhär:

"Vi har gett hundratals ungdomar genom åren nya förutsättningar i livet, nya umgängeskretsar och gemenskap och något att se fram emot vecka ut och vecka in. Därmed har vi tagit ett socialt

och samhälleligt ansvar som besparat kommunen miljontals kostnader i vad som annars hade resulterat i kriminalitet". (Projektledare, *Malmö City FC*).

"Vi får tjejer med olika kulturella och religiösa bakgrunder som vi har kunnat ge en liten men meningsfull tid att träna". (Konsulent, *Toigye Taekwondo Club*).

Har engagemanget förändrats över tid?

Föreningarna fick även frågan om de anser att syftet bakom deras engagemang för Spontan i Stan har förändrats över tid. Många svarade att syftet varit ungefär detsamma. Vissa ansåg emellertid att det har skett ett skifte och en utveckling. En ungdomsansvarig från *FC Rosengård 1917* menade exempelvis att målgruppen för deras insatser har breddats. Från början ansökte de om bidrag för att genomföra aktiviteter för ensamkommande barn och ungdomar. Idag är aktiviteterna öppna för alla:

"...ja, först var det för att integrera ensamkommande barn och ungdomar, men sen såg vi att det hjälpte också för ungdomar som finns i området också". (Ungdomsansvarig, *FC Rosengård 1917*).

Andra – såsom organisationen *Aktiv Ungdom Malmö* – menade att förändringen handlar om vilka mål man har med verksamheten. I början sökte de bidrag avsikt att rekrytera nya medlemmar. Efter en tid konstaterades emellertid att de flesta deltagare kom spontant och utan intresse av ett mer regelbundet engagemang. Då ändrade föreningen syfte. Idag deltar man i Spontan i stan för att "vara en del av Malmöbornas fritid".

För *Kristineberg schackklubb* är en nyhet att man under det senaste året tagit aktiviteterna från föreningens lokaler och ut i staden. Därmed har syftet med deras medverkan i Spontan i Stan breddats till att även synas på nya arenor såsom Stadsbiblioteket eller på olika shoppingcenter runt om i Malmö.

Föreningarna om bidragets styrkor och svagheter

På workshopen gjordes en SWOT-analys av bidragets styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Många styrkor lyftes fram i samtalet, däribland att ledarna i spontanaktiviteterna är mycket värdefulla och en förutsättning för hela verksamheten. Kreativitet är också något som nämndes som en styrka: att spontana aktiviteter leder till en ökad kreativitet hos såväl förening som deltagare. Vidare framhölls att det är en styrka att aktiviteterna är kostnadsfria och lättillgängliga för unga. Andra styrkor är den kunskap, det intresse och det engagemang som finns i de medverkande föreningarna. Vissa föreningar tillade att deras lokaler och placering i staden var en styrka – andra uppfattar just detta som en svaghet:

"Vi hade önskat att förbättra vår tillgänglighet, något som i dagsläget inte är möjligt, pga. våra lokaler. Vi skulle ev. även kunna bli bättre på att hitta lokaler, men det är en tidskrävande uppgift. Samt marknadsföra oss själva ännu bättre, vilket vi kommer att testa till nästa gång". (Verksamhetschef, *Aktiv Ungdom Malmö*).

När det gäller svagheter så pekade föreningar på utmaningar både i bidragets utformning och i föreningarnas egen verksamhet. En svaghet i bidragets konstruktion är bristen på långsiktighet. Mer konkret menade flera föreningar att det är svårt att skapa ekonomisk trygghet i en verksamhet då bidrag söks från termin till termin. De är tacksamma över att bidraget finns, men anser att det blir svårt att skapa kontinuitet eftersom man inte kan räkna med att bidraget kommer att finnas kvar.

När blicken riktades till den egna verksamheten, så framstod utrymmesbrist som en intern svaghet: det är helt enkelt svårt för vissa klubbar att hitta utrymme för spontanaktiviteter i befintliga lokaler.

Vidare kan det vara svårt för ledarna att räkna till om det kommer många deltagare – vilket i sin tur kan vara svårt att veta i förhand eftersom verksamheten är just av "drop-in"- karaktär. I vissa fall ansåg föreningar att man skulle behöva fler och mer utbildade instruktörer. Andra föreningar menade att det kan vara svårt att nå ut till potentiella deltagare.

Föreningarna om bidragets möjligheter och hot

Diskussionen om möjligheter att förändra Spontan i Stan inleddes med en diskussion om marknadsföring och digitalisering. Mer konkret efterlystes tekniska innovationer, exempelvis en webb-applikation, för att bättre kunna marknadsföra föreningarnas spontanaktiviteter. Därefter kretsade samtalet kring expansion. Flera föreningar sade sig vilja utveckla sina spontanaktiviteter – både i form av fler aktiviteter per vecka och i fler typer av miljöer. Detta förutsätter emellertid höjda bidrag. Föreningarna efterlyste även ett utökat utbyte med andra föreningar. De ansåg att workshopen var värdefull chans att diskutera och utbyta erfarenheter med föreningar i liknande situationer.

"Bättre marknadsföring, fler lokaler för kulturverksamhet, kanske en gemensam satsning på ledarrekrytering tillsammans med kommun och andra föreningar. Vi storsatsar på rekrytering av ledare, men anställer långt ifrån alla som söker. Kanske hade varit något som det gått att samarbeta kring och bli effektiva" (Verksamhetschef, *Aktiv Ungdom Malmö*).

Det största orosmomentet för föreningarna var att det ekonomiska stödet skulle försvinna. Om ekonomin minskar kommer de även att tappa deltagare. Aktiviteter kommer inte att kunna genomföras. Vidare såg de ett hot i den ökade konkurrensen från andra mer kommersialiserade fritidsaktiviteter och i ett minskat intresse för deltagande bland barn och unga. Detta skulle i förlängningen kunna utmyнна i både färre medlemmar och minskad bredd i verksamheten. Slutligen skulle ett slopat bidrag även utgöra ett hot. Föreningarnas kompetens och kontakt med deltagarna skulle gå förlorad. Samtidigt skulle tröskeln in i föreningslivet höjas för många barn och ungdomar.

Fritidsförvaltningens perspektiv på Spontan i Stan

Ett skifte i synen på bidraget?

Våra samtal med fritidsförvaltningens personal kretsade mycket kring hur syftet med Spontan i stan förändrats över tid. Bidraget skapades framförallt med avsikt att utgöra en sorts rekryteringsbas, det vill säga att hjälpa föreningar att nå ut till nya, potentiella medlemmar. Idag tänker man inte på samma sätt. Idag betraktas bidraget snarare som ett ekonomiskt stöd till en sorts reguljär prova-på verksamhet i föreningslivet. Det kanske inte leder till nyrekrytering i den omfattning som det ursprungligen var tänkt, men bidraget erbjuder unga social samhörighet, meningsfull fritid och lustfyllda aktiviteter. Kanske fungerar det även som en introduktion till föreningsliv och en demokratiskola?

"Det är svårt att se det som misslyckande, dels då vi ser att föreningarna till viss del har rekryterat nya medlemmar, dock inte några stora mängder, dels för att vi kan se att barn och unga som inte har varit i kontakt med föreningslivet tidigare har medverkat på föreningarnas drop-in aktiviteter". (Malin Eggertz Forsmark)

Om föreningsliv, medlemskapets betydelse och framtidens föreningar

Att bedriva "prova-på"-verksamhet kan vara ett bra sätt för föreningar att visa upp sin verksamhet och att locka till sig nya medlemmar. Det var även en av grundtankarna bakom Spontan i stan. När "prova-på"-verksamhet permanentas uppstår emellertid en paradox. I svenskt föreningsliv utgör medlemskapet den självklara utgångspunkten för all verksamhet. Att vara medlem är både ett åtagande och en sätt att få tillgång till en förenings aktiviteter. Det ger rösträtt och inflytande men

ställer även krav på engagemang och delaktighet. När föreningar erbjuder regelbundna aktiviteter till personer utanför föreningen bryts denna logik. Hur ska vi därmed förstå offentliga föreningsstöd som uppmuntrar permanenta föreningsaktiviteter för icke-medlemmar? Är medlemskap inte längre nödvändigt eller viktigt? Och vad händer då med föreningslivet?

Vårt samtal med Fritidsförvaltningens tjänstemän om medlemskapets betydelse för föreningslivet rörde sig mellan olika teman. Å ena sidan markerade samtliga tjänstemän att de hade en grundläggande positiv syn på medlemskapets roll i föreningslivet. Å andra sidan tvekade man inte för att problematisera traditionella föreställningar av hur en förening ska vara – och vad det innebär att vara medlem. Som exempel menade Malin Eggertz Forsmark, avdelningschef på föreningsavdelningen, att hela fritidssektorn befinner sig i ett paradigmskifte och att den traditionella föreningsmodellen och det traditionella medlemsengagemanget inte passar alla. Ur det perspektivet kan bidrag som Spontan i stan skapa en möjlighet att främja innovation, nytänkande och utveckling i Malmös föreningsliv. Det är kanske inte ett bidrag som passar alla föreningar, men det är värdefullt för föreningar med ledare som brinner för sociala mål. Och det finns det i Malmö.

Jag upplever att många som är i Malmö brinner för något. Man vill bidra. Vi ser utmaningarna men det finns en vilja att förändra! (Malin Eggertz Forsmark)

Anna Jönsson och Michaela Ismaili tillade att idén om medlemskap kan vara abstrakt och svår att förstå för unga utan föreningserfarenhet. De hade själva mött unga som deltagit regelbundet och med stort engagemang i Spontan i stan-aktiviteter utan att ens känna till att de kunde bli medlemmar – eller vilka fördelar det skulle medföra.

Nära kopplat till frågan om medlemskap är kostnader och avgifter. Här är problemet att Spontan i stan-aktiviteter är gratis vilket kan uppfattas som provocerande av betalande medlemmar. Det finns även konkreta exempel på föräldrar till unga medlemmar som reagerat negativt på att de själva måste betala både medlems- och träningsavgifter medan motsvarande aktiviteter är gratis för de barn som deltar i Spontan i stan-verksamhet. Denna konflikt är särskilt tydlig när föreningar bedriver spontanaktiviteter samtidigt med ordinarie verksamhet.

Vissa föreningar är starkt engagerade i Spontan i stan – andra vill inte vara med

Det finns föreningar i Malmö som är väldigt engagerade i spontanaktiviteter och som kontinuerligt söker bidrag för detta. Andra föreningar har provat på bidragsformen men slutat efter en tid. Slutligen finns det föreningar som aldrig ansökt om medel. Hur kan vi förstå detta? Varför är Spontan i stan en angelägenhet för vissa föreningar men inte för andra?

Anna Jönsson och Michaela Ismaili på Fritidsförvaltningen har varit i kontakt med föreningar som antingen slutat söka eller aldrig ansökt om Spontan i stan-bidrag. De menade att det finns många och olika faktorer som kan påverka föreningars beslut. Med denna reservation framträdde emellertid tre övergripande teman i vår diskussion. En första förklaring var att föreningen i fråga helt enkelt inte har behov av denna typ av aktiviteter. Detta gäller särskilt stora idrottsföreningar med stora grupper unga och omfattande träningsaktiviteter. För dessa föreningar är särskilda insatser för att rekrytera ännu fler barn och unga inte en prioriterad uppgift. En andra förklaring kan handla om resursbrist: att man saknar ledare eller andra förutsättningar för att ägna sig åt aktiviteter utanför den ordinarie verksamheten. En tredje förklaring är att de spontanaktiviteter man anordnat inte fått avsedd effekt. I vissa fall har föreningar slutat då bidraget inte ledde till den nyrekrytering man hoppats på. I andra fall handlar det om att "prova-på"-verksamheterna s a s missbrukats av deltagarna. Mer konkret handlade det om en förening som sade sig slutat att arrangera spontanaktiviteter eftersom de upplevt att föräldrar behandlat klubben som en sorts fritidsgård dit man kunde lämna sina barn för några timmars gratis aktivering. Detta fick klubben att ledsna och helt upphöra med spontanaktiviteter.

Från projektaktivitet till ordinarie verksamhet

I samtalet med Fritidsförvaltningens tjänstemän diskuterades även huruvida Spontan i stan har kapacitet att skapa en mer långsiktig förändring av Malmös föreningsliv, där föreningarnas ordinarie verksamheten kompletterades med en mer permanent "drop-in"-verksamhet. I denna diskussion framkom både att en sådan utveckling uppfattades som önskvärd, men också en viss frustration över att bidraget hittills inte fått effekter av sådant slag. Man hade gärna sett att föreningarna varit mer initiativrika och att verksamheten kunnat bära sig själv.

Enligt Malin Eggertz Forsmark hade det varit en bra utveckling om alla föreningar alltid erbjöd organiserade spontanaktiviteter, exempelvis en dag i veckan. Hon sade sig inte vara orolig för att spontanaktiviteter fostrar ungdomar "till att inte binda sig". Om dessutom alla föreningar hade "drop-in"-verksamhet skulle utbudet av aktiviteter öka med följderna att unga inte skulle återkomma till samma förening vecka efter vecka. Anna Jönsson tillade att man hade velat "få in ett annat tänk" i föreningarna med fokus på deltagarnas önskemål och förutsättningar. I förlängningen skulle Spontan i stan inte behöva finnas kvar om föreningarna breddade sina synsätt och aktiviteter.

Fritidsförvaltningens syn på bidragets styrkor och svagheter...

När Fritidsförvaltningen beskrev bidragets styrkor hamnade deltagarna i centrum. Man understryker att bidraget är ett fint sätt att nå ut till barn och unga i Malmö, att det är smidigt, flexibelt och kostnadsfritt. Vidare tillades att föreningslivet via Spontan i stan bidrar till ett rikare Malmö för unga. Men man pekade samtidigt på svagheter. Det verkar finnas en ovisshet huruvida bidraget leder till långvariga/hållbara effekter. I förhållande till deltagarna är det oklart om spontanaktiviteterna blir den introduktion till föreningsliv som bidraget avsett. I fråga om föreningarna finns risken att bidraget skapar ett ekonomiskt beroende, det vill säga att bidraget hämmar en naturlig utveckling av spontanaktiviteter och "drop-in"-verksamheter i föreningslivet. Vad händer då om bidraget sänks eller slopas? Vidare nämndes risken att återkommande spontanaktiviteter kan leda till konkurrens med den ordinarie verksamheten och leda till medlemsflykt.

...och dess möjligheter och hot

Bidragets möjligheter beskrevs främst i termer av jämlik hälsa. Genom Spontan i stan skapas möjligheter att aktivera unga bland de grupper som står längst ifrån föreningslivet. Ur det perspektivet är bidraget ett sätt att minska segregation och ojämlikhet i föreningspolitiken. Bidraget har därtill potential att bli en demokratiskola där unga lär sig föreningskunskap och värden av ideellt engagemang.

Ett första hot med bidraget var att föreningarna i praktiken kan få svårt att ta emot de nya ungdomsgrupper lockas att söka medlemskap via spontanverksamheten: att köer för medlemskap, medlems- och träningsavgifter, ledarbrist m.m. begränsar den nyrekrytering som bidraget syftar till. Andra hot som nämndes är att permanenta spontanaktiviteter kan bli kritiserade av de som deltar i den ordinarie – avgiftsbelagda – verksamheten samt i värsta fall även innebära att medlemmar avsäger sig sitt medlemskap för att istället delta i spontanaktiviteter.

6. Sammanfattande analys av Spontan i Stan som bidrag

I detta avsnitt sammanfattar vi och diskuterar våra resultat. I resonemanget förenas de beskrivningar och uppfattningar om bidraget som framkommit i våra intervjuer och enkäter med aktuell forskning om offentlig idrottspolitik och insatser för att främja integration och socioekonomisk jämlikhet. Vi pekar på ett antal principiella problem och utmaningar i bidraget Spontan i stan, men vi kommer också att resonera kring bidragets styrkor och förtjänster. Analysen avslutar med några rekommendationer för hur målet med Spontan i stan skulle kunna omformuleras för att bättre stämma överens med vad bidraget är idag. På så sätt blir sammanfattningen ytterligare en SWOT-analys, denna gång utförd av oss som genomfört utvärderingen.

Spontan i stan utifrån tre perspektiv

Vår utvärdering visar att synen på Spontan i stan som bidragsform skiljer sig mellan deltagare, medverkande föreningar och ansvariga tjänstemän på Malmö stad.

Deltagarna är generellt mycket nöjda och glada över att få möjlighet att delta i kostnadsfria drop-in-aktiviteter arrangerade av föreningar runt om i Malmö. De lockas av möjligheten att utvecklas och att få vara aktiva på fritiden samtidigt som de träffar nya vänner och har roligt. De uppskattar och känner trygghet i att de föreningsledda aktiviteterna inte ställer krav på prestation. Likaså uppskattas att man varken behöver anmäla sig eller betala för att delta. Det finns önskemål om fler spontanaktivitetstillfällen i veckan samt att aktiviteten arrangerades på bättre tider och i bättre lokaler. Många av de unga är intresserade av att bli medlemmar i föreningen ifråga men det finns samtidigt en osäkerhet rörande kostnader (det vill säga om de har råd att betala medlems- och terminsavgift) samt vad ett medlemskap egentligen innebär.

Föreningarna som deltagit i studien är övervägande positiva och glada över möjligheten att få ingå i bidragsansatsen Spontan i Stan. Det är tydligt att föreningarna inte primärt söker bidraget för att rekrytera nya medlemmar utan snarare för att ta ett socialt ansvar för unga i det egna närområdet. De är måna om att ge barn- och ungdomar som står långt från föreningslivet en mer aktiv fritid. Medlemsrekrytering ses som en positiv effekt snarare än ett huvudsyfte. Flera föreningar säger sig vilja utöka spontanaktiviteterna samt utbilda fler ledare. En utökad satsning på marknadsföring och digitalisering ses också som en utvecklingsmöjlighet. Bakom det positiva döljer sig dock en oro om vad som skulle ske om bidraget försvinner. Föreningarna säger sig vara beroende av det ekonomiska bidraget för att de ska kunna fortsätta ta ett socialt ansvar.

Utifrån Fritidsförvaltningens perspektiv har syftet med Spontan i Stan successivt blivit något annat än att främja medlemsrekrytering i Malmös föreningsliv. Trots detta är man på flera sätt positiv till bidragets förändring. Spontan i Stan har möjliggjort för barn och unga utan tidigare erfarenhet att medverka i föreningsledda aktiviteter. Man understryker vikten av att det är föreningar som ska bedriva spontanaktiviteter men man konstaterar samtidigt att det är en typ av verksamhet som ställer helt nya krav på föreningarna. Vissa föreningar har vilja och kapacitet att ta ett socialt ansvar, andra föreningar har det inte. Utmärkandet för Fritidsförvaltningens perspektiv är vidare att man genom Spontan i stan gärna ser en utveckling och en modernisering av den traditionella föreningsverksamheten. Tänk om alla föreningar i Malmö i framtiden skulle erbjuda gratis drop-in aktiviteter en dag i veckan? Ännu fler barn och unga skulle då få möjlighet att ta del av föreningslivet med allt vad det innebär. Detta skulle givetvis skapa utmaningar – men kanske vore det mödan värt om föreningslivet samtidigt skulle bli mer jämlikt och tillgängligt för alla?

Spontan i Stan är ett bidrag som är lätt att ifrågasätta...

Vår utvärdering har visat att finns både principiella problem och potentiella konflikter med en bidragsform som Spontan i stan. Det är närmast oundvikligt när bidrag så tydligt bryter med traditionella principer och målsättningar i kommunalt stöd till föreningsliv.

Ett första problem är själva namnet på bidraget. De verksamheter som bidraget finansierar kan knappast beskrivas som spontana i egentlig mening. Aktiviteterna är tvärtom organiserade, ledda av ledare och arrangerade på förutbestämda tider. Målet är dessutom inte att uppmuntra spontanitet utan snarare att få unga att bli regelbundna medlemmar i föreningsverksamhet. Det enda som således är helt spontant i verksamheten är de ungas val att delta – att de självständigt och spontant kan välja att komma till en aktivitet utan krav på varken föranmälan eller regelbundet engagemang. En mer korrekt beskrivning vore således bidraget avser att finansiera en kostnadsfria och öppna "drop-in"-aktiviteter i ideella föreningsars regi.

Ett andra problem är att bidraget endast i begränsad omfattning uppfyller målet att ge nya medlemmar till de föreningar som bedriver spontanaktiviteter. Här finns ett antal faktorer som kan förklara den låga graden av nyrekrytering, såsom att de som deltar är tillfreds med den "prova-på"-verksamhet som erbjuds, att de uppskattar att aktiviteterna är kostnadsfria, kravlösa men samtidigt återkommande. Varför bli medlem om det inte är nödvändigt? Varför betala om det finns alternativ som är gratis? En ytterligare förklaring kan vara att spontanaktiviteterna enligt rådande regelverk inte får integreras i föreningarnas ordinarie verksamhet. Denna bestämmelse kan visserligen motiveras med hänvisning till att bidraget inte ska kunna missbrukas av föreningar som en sorts "smygfinansiering" av den reguljära verksamheten, men det skapar samtidigt en distans mellan spontanaktiviteterna och föreningarnas övriga aktiviteter. Därmed minskar även spontanaktiviteternas möjlighet att bli en introduktion till föreningarnas kärnverksamhet. Slutligen ska det tilläggas att flera av de föreningar som vi samtalat med inte anger att just medlemsrekrytering är ett viktigt mål med deras spontanaktiviteter. Detta är positivt såtillvida att föreningarna lyft fram sociala motiv och omsorg om unga bakom sina engagemang snarare än egenintresset att gynna den egna föreningen – men kanske har det även bidragit till att man inte tillräckligt utnyttjat tillfället att marknadsföra den egna föreningen i samband med spontanaktiviteterna?

En tredje och principiellt allvarlig invändning är att öppen, kostnadsfri och återkommande "drop-in"-verksamhet bryter med grundläggande logiker i traditionell föreningsverksamhet. Framförallt utmanas själva idén om medlemskap. På sikt riskerar således reguljär verksamhet för icke-medlemmar att reducera medlemskapets roll och betydelse i föreningsverksamheten och därmed även motverka just de föreningsdemokratiska ideal som bidraget ytterst är tänkt att stödja. Nära kopplat till denna problematik är frågan om pengar. I föreningsverksamhet förväntas att alla som deltar i verksamheten ska betala medlemsavgift och lojalt dela klubbens olika utgifter. Inte heller denna princip följs när kostnadsfri verksamhet riktas till icke-medlemmar. De utmaningar som här uppstår är inte enbart av principiell natur. Det finns konkreta exempel i vår utvärdering på att föräldrar reagerat negativt på att deras barn är betalande medlemmar i en förening samtidigt som klubben i fråga erbjuder avgiftsfria spontanaktiviteter för andra barn.

...men det är kanske precis vad Malmö Stad behöver?

De utmaningar som beskrevs ovan har en sak gemensamt: de uppstår när Spontan i stan betraktas som ett sätt att stödja Malmös föreningsliv. Om utgångspunkt istället tas i deltagarnas intressen och behov framträder helt andra värden med bidragsformen. Vi kommer i detta sammanhang att presentera tre sådana perspektiv på Spontan i stan.

Ett första perspektiv är att bidraget de facto erbjuder lustfyllda och kostnadsfria fritidsaktiviteter för unga som inte redan är medlemmar i föreningsliv. Från en välfärdspolitisk synpunkt är detta positivt i flera avseenden. Forskning visar att ungas föreningsdeltagande är socialt skiktat – inte minst i Malmö. Insatser riktade till unga som står utanför föreningslivet är därmed även ett stöd till socioekonomiskt svaga grupper. Betraktat på detta sätt stämmer Spontan i stan väl in i Malmö stads politiska mål att ”skapa möjligheter för att alla barn och unga ska kunna aktivera sig på sin fritid oavsett ekonomiska förutsättningar”. Till detta kommer en rättvisaspekt. För Malmö stad är det givetvis viktigt att främja en positiv fritid för alla unga oavsett om de tillhör föreningslivet eller ej. Ur det perspektivet kan Spontan i stan utgöra en strategisk satsning på de unga som av olika skäl valt att inte bli föreningsaktiva.

Ett andra perspektiv är att Spontan i stan i praktiken erbjuder verksamhet som i flera avseenden verkar spegla vad många unga efterfrågar. Detta gäller åtminstone på idrottens område. När unga tillfrågas om deras syn på idrott framkommer nämligen ofta att de upplever sig ha svårt passa in och stanna kvar i den traditionella idrottsverksamheten. Vissa menar att de inte vill lägga ned all den tid som idrottandet kräver och att de vill hinna med andra saker på sin fritid. Andra säger att de inte är tillräckligt talangfulla för att stanna kvar i en verksamhet som blir allt mer tävlings- och resultatinkriktad ju äldre man blir. Inte sällan söker de sig därför bort, till gym eller till oorganiserat idrottande. De är positiva till idrott i allmänhet, men efterlyser former som är mindre kravfyllda, enkla och sociala snarare än inriktade på segrar och resultat. Spontan i stan erbjuder just detta. Bidraget kan därför ses som ett sätt att främja nytänkande och utveckling i Malmös föreningsliv. Det är ett bidrag där föreningar uppmuntras att skifta eller bredda fokus från den ordinarie kärnverksamheten till ett deltagarperspektiv. Detta är viktigt. Inom idrottsrörelsen bedrivs för närvarande ett omfattande utvecklingsarbete – Strategi 2025 – med målet att utveckla en ”ny syn på tävling och träning”. Man har under längre tid sett oroande tecken på minskat engagemang och deltagande i föreningsidrotten. Denna nedåtgående spiral ska nu brytas genom att föreningar förmås att begränsa dagens talangjakt och resultatfokus till förmån för en mer inkluderande och social föreningsverksamhet.¹¹ Liknande tankar framkom i våra samtal med fritidsförvaltningens tjänstemän i form av en frustration över den långsamma förändringstakten hos stadens föreningar. Ur detta perspektiv blir Spontan i stan inte främst ett bidrag med syfte att stärka stadens klubbar genom nyrekrytering – det är snarare ett bidrag som syftar till att främja föreningsutveckling. Ur detta perspektiv är Spontan i stan ett bidrag som ger föreningar incitament att moderniseras.

Ett tredje perspektiv är att Spontan i stan är ett sätt att utveckla nya samarbetsformer mellan föreningsliv och Malmö stad i kampen mot olika samhällsutmaningar. Med en mer samhällsvetenskaplig terminologin kan Spontan i stan betraktas som ett utslag av *governance*. Begreppet är omdebatterat men förekommer ofta i statsvetenskapliga diskussioner om politisk styrning i moderna samhällen. Utgångspunkten är att dagens globaliserade samhällen har blivit så komplexa och sammanvävda att det inte längre är möjligt för politiker att styra enligt traditionella, hierarkiska principer. Stora samhällsutmaningar – såsom segregation och ojämlik hälsa – kan inte lösas enbart på offentlig väg, utan kräver att många och skilda aktörer bjuds in i den politiska processen, alltifrån andra myndigheter till företag och ideella organisationer. Betraktat på detta sätt, är Spontan inte längre ett sätt för Malmö stad att stödja det egna föreningslivet – det är snarare ett bidrag där föreningar ombeds att stödja Malmö stad i kampen mot sociala problem. Medan den traditionella kommunala föreningspolitiken således är att betrakta som en sorts ”hjälpande hand” från Malmö stad till föreningslivet så är detta bidrag snarare att tolka som ett ”handslag” och ett partnerskap där Malmö och föreningslivet går samman för att möta gemensamma samhällsutmaningar. En sådan politik kan emellertid inte skapas utan att utmana etablerade synsätt och relationer. Det är en politik

¹¹ <https://www.strategi2025.se/Problemet/>

som betonar föreningslivets samhällsroll och mervärde snarare än dess självständighet och egenvärde. Det är en politik som betonar ett samhällsperspektiv snarare än ett medlemsperspektiv.

Här kan tilläggas att de föreningar som vi samtalat med även efterlyser ett ökat samarbete i föreningslivet. De organisationer som deltog i vår workshop hade aldrig tidigare möts för att utbyta erfarenheter om varandras spontanaktiviteter eller diskutera möjligheter till samarbete. Kanske kan Spontan i stan även bli ett handslag *inom* föreningslivet?

Ny inriktning för ett oförändrat bidrag?

Mot bakgrund av resonemanget ovan ser vi flera värden i ett föreningsbidrag som främjar kostnadsfria och öppna spontanaktiviteter i föreningars regi. Vi rekommenderar emellertid att målet med bidraget omprövas enligt följande två principer:

Motivera bidraget utifrån ett deltagarperspektiv snarare än ett föreningsperspektiv

Se bidraget som ett sätt att uppmuntra positiv fritid för alla unga i Malmö oavsett ekonomiska eller andra förutsättningar. Betona värdet av att barn och ungdomar får möjlighet att pröva på olika fritidsaktiviteter. Stick inte under stol med att bidraget kan hjälpa föreningar att nå ut till nya grupper och förhoppningsvis även få nya medlemmar – men bedöm inte stödets effekter i termer av nyrekrytering.

Betona att bidraget är ett partnerskap med föreningslivet snarare än ett stöd till föreningslivet

Betrakta bidraget som ett samarbete med Malmöns föreningar och ett sätt att ta tillvara och stärka deras sociala engagemang. Se bidraget även som ett sätt att uppmuntra nytänkande och utveckling föreningslivet samt en möjlighet för stadens ideella sammanslutningar att nå ut till och möta nya ungdomsgrupper.

”Prova på” eller ”drop-in”?

Därmed återstår en avslutande principiell avvägningsfråga som måste besvaras av Fritidsförvaltningen själv: ska bidraget betraktas som ett stöd för ”prova-på”-aktiviteter eller för ”drop-in”-aktiviteter? Skillnaden kan framstå som marginell, men rymmer i praktiken ett viktigt vägval.

Med ett bidrag enligt ”prova-på”-principen blir själva utgångspunkten med Spontan i stan att unga ska introduceras för olika fritidsaktiviteter genom spontanaktiviteterna som är enkla och grundläggande. För de unga som därefter önskar fortsätta ska möjlighet inte erbjudas i form av spontanaktiviteter utan i form av medlemskap i föreningarnas ordinarie verksamhet. En stor fördel med en ”prova-på”-modell är att spontanverksamheten hålls på nybörjar-nivå vilket minimerar minskar risk för intressekonflikter mellan medlemmar och icke-medlemmar.

Ett bidrag enligt principen ”drop-in” har inte samma krav på enkelhet och introduktion. Aktiviteterna som erbjuds kan i princip vara på vilken ambitionsnivå som helst under förutsättningen att deltagandet är gratis och utan krav på anmälan eller medlemskap. Fördelen med en sådan modell är att de är tillmötesgående för de unga som efterlyser fritidsaktiviteter som är enkla och kravlösa. Vidare öppnar det även upp för verksamhet för unga vars familjer inte har ekonomiska förutsättningar att betala medlems- och deltagaravgifter. Ett bidrag enligt ”drop-in” principen framstår onekligen som mer framåtblickande och progressivt – men det riskerar samtidigt att utmana själva föreningslivets kärna, det vill säga att deltagande ska kopplas till medlemskap.

Oavsett vilket vägval som tas här, återstår det faktum att ett bidrag som Spontan i aldrig ensamt kan lösa de utmaningar och problem som kännetecknar dagens föreningsliv. För de unga som deltar i

spontanaktiviteter av ekonomiska skäl kommer föreningsmedlemskap, träningsavgifter m.m. fortfarande att utgöra en tröskel som förhindrar en övergång till föreningarnas ordinarie verksamhet. Om de föreningarna som bedriver öppna och enkla spontanaktiviteter för icke-medlemmar samtidigt har en kärnverksamhet med snävt fokus på resultat, prestationer och talangutveckling, kommer den senare verksamheten knappast att attrahera de ungdomar som vill delta under enklare och mindre kravfyllda former. En långsiktig utveckling där Malmös föreningsliv på allvar blir inkluderande och tillgängligt för alla ungdomar kräver således både omfattande värdegrundsförskjutningar och innovativa idéer.

Och slutligen, om bidraget reformeras finns det även skäl att se över hur bidraget följs upp. Kvantitativa mått såsom antalet deltagare och aktiviteter kan ge grundläggande information om bidragets omfattning. Sådan kunskap bör emellertid kompletteras med en mer kvalitativ uppföljning av Fritidsförvaltningen i form av besök på spontanaktiviteter och i samtal med föreningarna. På så sätt skapas goda möjligheter att både säkerställa att stödet använts till "rätt saker" och samtidigt bedöma spontanaktiviteternas reella effekter.

Förslag till vidare kunskapsinhämtning

Denna utvärdering av Spontan i stan bygger på information från deltagare, föreningar och personal på Fritidsförvaltningen. Kunskapen har samlats in via enkäter, intervjuer och möten. Om intresse finns att fördjupa bilden av Spontan i stan, har vi två förslag för vidare kunskapsinhämtning. Den första är att studera spontanaktiviteter på plats, det vill säga göra deltagande observationer av verksamheten i realtid. Insatser av detta slag kan vara tidsmässigt resurskrävande men kan ofta ge värdefulla kompletterande perspektiv. På så sätt skulle det även skapas möjlighet att nå och spontanaktiviteternas unga deltagare – något som är svårt att göra i efterhand i verksamheter där deltagare inte behöver anmäla sig eller uppge namn och adress.

Vidare vore det värdefullt att undersöka hur bidraget uppfattas av de föreningar som inte alls är intresserade att arrangera spontanaktiviteter – och de som prövat på men som därefter slutat. Vad kännetecknar dessa föreningar? Vill de inte vara med eller kan de inte? Och har de alternativa strategier för att sprida information om sin verksamhet och för att nå ut till nya grupper?

Bilaga SWOT-analyser

SWOT baserad på enkät riktad till deltagare i spontanaktiviteter

Styrkor (interna)	Svagheter (interna)
<ul style="list-style-type: none"> - Det är gratis - Det är roligt! - Det är Lättillgängligt! - Bidrar till utveckling - Bidrar till en mer aktiv fritid, rör på sig mer på fritiden i och med aktiviteterna 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktiviteterna ligger på dåliga tider - Vissa av föreningarnas lokaler är inte optimala - Oengagerade ledare och ledare med låg kompetens ses som en svaghet - För få aktiviteter i veckan - Okunskap om hur man kan bli medlem, vet inte vad det innebär eller hur man kan bli medlem
Möjligheter (externa)	Hot (externa)
<ul style="list-style-type: none"> - Efterfrågan på fler aktiviteter finns - Bidrar till en aktiv fritid för barn och unga i Malmö 	<ul style="list-style-type: none"> - Många har inte råd att bli medlemmar eller betala för exempelvis terminsavgift

SWOT baserad på workshop med föreningar (* markerar aspekter som föreningarna ansågs vara särskilt viktiga)

Styrkor (interna)	Svagheter (interna)
<ul style="list-style-type: none"> - Ledare ***** - Kreativitet (spontant mer kreativt) * - Kostnadsfritt * - Kunskap * - Engagemang * - System * - Variation - Hästar - Lokaler - Skapa intresse - Placering - Flexibel verksamhet 	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomi ***** - Utrymme * - Språk * - Svårt att räkna till som ledare (många deltagare) * - Tid (svårt att hinna med) - När inte deltagarna (behöver vara med proaktiva) - Placering - Information - Kontinuitet - Ledarnas tillgänglighet
Möjligheter (externa)	Hot (Externa)
<ul style="list-style-type: none"> - Bra marknadsföring **(önskar app) **** - Ekonomi *** - Tillgänglighet * - Digitalisering - Aktiviteter fler dagar i veckan - Aktiviteter i flera olika miljöer - Möjlighet att bredda föreningens verksamhet - Flexibilitet (leder till utveckling) - SPIS bidrar till övriga verksamheten i föreningen - Bra samarbete med Malmö Stad 	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonomi (risk=tappar deltagare) ***** - Höjd tröskel för deltagare att komma * - Hållbarhet (måste hitta hållbara former för att bedriva verksamheten) - Kommersialisering (ökad konkurrens) - Kompetens (viktigt att värna om föreningarnas kontakt med deltagarna, vad händer om SPIS försvinner?) - Färre medlemmar - Förlorad bredd - Tappat intresse bland barn och unga

SWOT av Fritidsförvaltningen

Styrkor (interna)	Svagheter (interna)
<ul style="list-style-type: none"> - Ge alla möjlighet till en meningsfull fritid - Prova på olika aktiviteter – hitta sitt fritidsintresse! - Aktivera Malmös barn och unga - Kostnadsfritt och inget krav på deltagande = mer tillgängligt för målgruppen och sänkta krav! - Rekryteringsmöjligheter för föreningar - Föreningslivet bidrar till ett rikare Malmö för barn och unga. - Spontan – inget att binda upp sig på! - Flexibilitet för deltagarna. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oklart om deltagarna förstår vad föreningslivet är och att det är en förening som anordnar aktiviteten? (medlem, demokrati, årsmöte osv?) Kopplat till syftet att komma i kontakt med föreningslivet! - Föreningarna blir beroende av ett bidrag för deras spontanaktiviteter. Ges därmed inte möjlighet att utveckla den ordinarie verksamhet så att det blir en naturlig del av denna. - Om stödet uteblir – vad händer sen? Hur kan föreningar fortsätta att nå nya målgrupper utan krav på medlemskap och deltagande eller sänka trösklar?! - Återkommande aktiviteter kan bidra till att deltagarna inte blir medlemmar utan fortsätter att gå på spontanaktiviteterna. - Konkurrens med befintligt ordinarie föreningsliv. - Har inte verktyg att följa upp vilka deltagare som nås. När vi verkligen de som står längst ut från föreningslivet?! - Saknas verktyg att se exakt hur bidraget används. Går bidraget för ersättning till ledare eller ser föreningen det som en möjlighet att investera i den ordinarie verksamheten? - Spontanaktiviteter är inte prioriterade i fördelning av tider i förvaltningens idrottsanläggningar vilket inte rimmar med de uppsatta mål som fritidsnämnden har för Spontan i stan. - För lite resurser och prioriteringar på fritidsförvaltningen för att arbeta uppsökande och kvalitativt.
Möjligheter (externa)	Hot (externa)
<ul style="list-style-type: none"> - Satsningen har stor potential att skapa samverka med olika aktörer som vänder sig till barn och unga = krävs mer tid och resurser! - Aktivera de som står längst ifrån föreningslivet - Rikta aktiviteter där aktiveringen är låg och där få är med i föreningslivet - Ung Livsstil - Föreningslivet är bland annat en "demokratiskola" – få in föreningskunskap in i satsningen?! - Utbud som matchar behov 	<ul style="list-style-type: none"> - Politiska beslut (besparingar, satsningen försvinner osv) - Om deltagaren blir intresserad och vill bli medlem kan alla föreningar inte ta emot p.g.a. kö, medlemsavgift kan bli ett hinder, ledarbrist osv. Deltagaren står då utanför föreningslivet och det blir en uteslutning i sig. - Satsningen har pågått under en längre tid vilket innebär att deltagarna inte behöver bli medlem och återkommer till spontanaktiviteten istället - Om föreningen inte är tydlig och öppen med deras spontansatsning gentemot medlemmar kan detta ifrågasättas (varför ska jag vara medlem då och betala medlemsavgift?)

Referenser

Blomdahl, Ulf, Stig Elofsson, Karolina Bergmark & Linda Lengheden, 2017, Ung livsstil Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet

Blomdahl, Ulf, Stig Elofsson, Karolina Bergmark, Linda Lengheden & Magnus Åkesson, 2019, Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten? En studie om socioekonomisk bakgrund och barns och ungdomars deltagande i idrottsförening. Ung livsstil rapport nr 24.

Malmö stad, 2018, Fritidsnämnden. Årsanalys 2018, s. 5.

Malmö stad, Fritidsnämndens föreningsstöd 2019

Malmö Fritidsförvaltning, 2016, Rapport Spontan i stan.

MUCF 2015, Sammanfattning av Fokus 14. Ungas fritid och organisering

Norberg, Johan R, 2018, Statens stöd till idrotten, Uppföljning 2017, Stockholm: Centrum för idrottsforskning

Norberg, Johan R, 2019, Statens stöd till idrotten, Uppföljning 2018, Stockholm: Centrum för idrottsforskning.

Stigendahl, Mikael & Per-Olof Östergren (red), 2013, Malmös väg mot en hållbar framtid: hälsa, välfärd och rättvisa. Malmö: Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö.